

laten druppelen, dan laat onze schorpioenvlieg zich eenvoudig opzij vallen, strekt de snuit en 't lange achterlijf behagelijk uit en spartelt met de lange pooten in 't rond, zoodat het heele lichaam, de vleugels incluis, met 't koele nat in aanraking komen. Dit baden schijnt een gewichtige gebeurtenis te zijn, want ze zijn er verzot op, en er wordt duidelijk mee gedemonstreerd, dat de behoefte aan een immer vochtige omgeving een eerste vereischte is om 't lichaam tegen uitdroging te vrijwaren. Zoo kunnen we ook wel begrijpen, dat een bepaalde soort zeer gebonden kan zijn aan haar onmiddellijke omgeving en dat we haar jaar in jaar uit steeds weer op 't zelfde plekje in 't bosch kunnen terug vinden, dikwijls in aantal bijeen. Ook de betrekkelijke zeldzaamheid is hiermee verklaard en we nemen aan, dat een bepaalde „paringsgemeenschap” er niet licht toe over zal gaan haar woongebied te verlaten, indien temperatuur en vochtigheid van de atmosfeer niet noemenswaard veranderen.

Omtrent hetgeen wij nu reeds weten over de verspreiding der talrijke soorten op Java, valt af te leiden dat de meeste tot een klein gebied beperkt zijn, ofschoon meer dan eens twee soorten door elkaar op één plaats voorkomen, wat ons niet behoeft te verwonderen natuurlijk.

Van het geslacht *Leptopanorpa* zijn uit Insulinde nog maar 6 soorten beschreven, die alle op Java voorkomen en grootendeels door JACOBSON zijn ontdekt; slechts één daarvan is ook op Sumatra gevonden, terwijl we van de overige eilanden nog geen enkele soort kennen! Onze verzameling telt op het oogenblik echter al 12 javaansche soorten, die we, geholpen door eenige ervaren „boschmensen” in de laatste jaren bijeen konden brengen. Wie lust mocht voelen er eens naar te zoeken, zende de diertjes naar het Museum, waar ze goed worden bewaard. Een uitvoerige studie over de systematiek en de levenswijze is in voorbereiding.

Een determineertabel, ook voor de nog onbeschreven soorten, durf ik helaas niet te geven, daar we dan teveel in details zouden moeten treden, wat voor de kennismaking met een „obscure insectengroep” een gevaarlijke onderneming blijft!

Buitenzorg.

M. A. LIEFTINCK.

BIJZONDERHEDEN OVER OLIEPALMEN

Abnormale bloemvorming. — Zooals bekend is, is de oliepalm (*Elaeis guineensis* JACQ.) éénhuizig, d. i. hetzelfde exemplaar brengt mannelijke en vrouwelijke bloemen voort. In beginsel vertoonen beide soorten van bloemen een gelijken bouw: aan een gemeenschappelijke as zitten de aren spiraalsgewijs gerangschikt, welke aren in een doornige punt eindigen. Toch zijn er ook kenmerkende verschillen; bij de vrouwelijke bloeiwijze is de as krachtiger ontwikkeld en versmalt zich sterk naar den top. De aren zitten bij de mannelijke bloeiwijze dichter bij elkaar en zijn langer dan bij de vrouwelijke; een aar van gemiddelde lengte (12 cm) bevat bij de eerste ca 750 bloemen, bij de tweede meestal niet meer dan 30. De toegespitste uiteinden zijn bij de vrouwelijke bloeiwijze veel sterker ontwikkeld dan bij de mannelijke.

Op de onderneming Nijkerk (S.O.K.) is nu een palm gevonden, waarbij de mannelijk aangelegde bloeiwijze ten slotte vrouwelijke bloemen voortbrengt. Fig. 1 geeft een beeld van den palm en fig. 2 van een tros van dezen. Het geval is genetisch niet zonder belang. Zoo deze monstrositeit een enkelen keer in het jeugd-stadium van een palm zou voorkomen, zou men aan een voedsel-physiologische oorzaak kunnen denken. De mannelijke bloeiwijze vergt minder voedingsstoffen dan de vrouwelijke. Wordt de voedingstoestand in den tijd tusschen aanleg der bloeiwijze en der afzonderlijke bloemen gunstig beïnvloed, zoo kan men zich voorstellen, dat dit moment aanleiding zou kunnen geven tot vorming van vrouwelijke bloemen in een oorspronkelijk mannelijk gebouwde bloeiwijze; deze verklaring is echter niet steekhoudend. Bedoelde palm is 8 jaar oud en heeft tot nu toe, voor zoover bekend, nog nooit een normale mannelijke of vrouwelijke bloeiwijze gevormd, doch steeds deze abnormale. Het verschijnsel schijnt dus een individueele eigenschap van dit exemplaar te zijn.



Fig. 1. Bloeiwijze van den oliepalm.

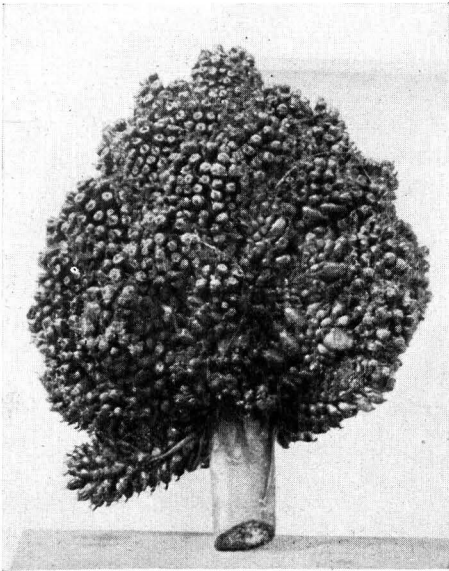


Fig. 2. Mannelijke bloeiwijze van den oliepalm met vrouwelijke bloemen.

Slechts een zeer gering percentage der vruchten werd bevrucht en kwam tot normale ontwikkeling; de groote meerderheid der vruchten aan alle trossen is loos. In fig. 2 kan men rechts beneden enkele normaal ontwikkelde vruchten zien.

Vermeldenswaard is nog het feit, dat alle trossen zonder uitzondering aangetast zijn door de rups van *Melissoblaptis* sp., hetgeen op de afbeelding duidelijk zichtbaar is.

Vertakte palmen. — Vertakte oliepalmen, dus palmen met meerdere kronen, zijn op de Oostkust van Sumatra geen al te groote zeldzaamheid: palmen met twee, drie en meer kronen (tot zeven) zijn herhaaldelijk waargenomen. Fig. 3 geeft een ca 20 jaar ouden palm met vijf kronen te zien. Over de oorzaak dezer afwijking kan geen twijfel bestaan: zij is aan diervraat te wijten en zeer waarschijnlijk was de neushoornkever de schuldige. Deze vreet zich 's nachts in in de jonge bladknoppen, waarbij het gebeuren kan, dat het vegetatiepunt beschadigd wordt en een aantal

vertakkingen ontstaan. Dat diervraat de oorzaak is, wordt duidelijk bewezen door de voor den neushoornkever karakteristieke beschadigingen der eerst gevormde bladeren. Ook vernauwt zich de stam onder de vertakking, terwijl hierboven

adventiefwortels ontstaan, hetgeen mede kenmerkend is voor een sterke aantasting door den neushoornkever. Voor de cultuur zijn zulke palmen waardeloos, omdat ze bijna geen vruchten opleveren.



Fig. 3. Vertakte oliepalm.

Het opduiken van dezen fetischpalm mag wel als een wonder gelden en ik heb dan ook het sterke vermoeden, dat hierbij hantoes (spoken, geesten) medegeholpen hebben, waarmede ik op zeer vriendschappelijken voet verkeer (althans met de kwade; om de goede behoeft men zich niet te bekommeren, want deze zijn *toch* goed! De duivelsaanbidders hebben deze ontdekking al lang gedaan!) Bijzonder heilig zijn de noten van dezen palm; in Afrika voorspelt men uit de ligging der noten, na het werpen, met groote zekerheid het toekomstige noodlot; mijn huis-astroloog heeft het in deze profetenkunst reeds tot groote prestaties gebracht.

In de literatuur wordt vermeld, dat de noten van den fetischpalm dikwijls vier en meer kiemgaten bezitten. GRUNER echter vond in Noord Togo bij 1000 exemplaren steeds drie oogen, terwijl in Zuid Togo het grootere aantal gevonden werd. Van 389 noten van onzen palm bezaten er 385 drie, de 4 overige vier kiemgaten. Bij 1000

noten van het gewone Deli-type werden bij 3 noten twee, bij 859 noten drie en bij 138 noten vier oogen vastgesteld. Het grootere aantal oogen is dus zeker geen vast kenmerk voor den fetischpalm.

De fetischpalm. — De fetischpalm (*Elaeis guineensis* var. *idolatrix* CHEV.) is in hoofdzaak gekenmerkt door het niet-loslaten der bladslippen (een verschijnsel, dat zich soms ook voordoet bij klapperboomen). De palm is zeer zeldzaam in West-Afrika; de groeiplaats wordt door de inboorlingen aldaar graag geheim gehouden, omdat de palm religieuze vereering geniet. Zooals alle oliepalmen is ook het Deli-type een bastaard, ook al is dit vrij constant. Men kan daarom ook uit het Deli-type het ontstaan van alle mogelijke variëteiten verwachten. Het moet echter een zeer bijzonder toeval zijn, als die genen (erffactoren) in de chromosomen, welke voor de vorming van een fetischpalm noodig zijn, samentreffen. Dit toeval is werkelijkheid geworden op de onderneming Nijkerk in aanplant 1928 (fig. 4). De vruchten van den palm komen overeen met die van het gewone Deli-type. Wij kunnen misschien in deze variëteit een vroegeren oervorm van den oliepalm zien.



Fig. 4. De fetischpalm.

Natuurlijk zijn wij dadelijk op de gedachte gekomen, uit deze noten djimats te vervaardigen. Dit moet echter met alle toewijding en voorzichtigheid geschieden, Opdat niets profaans de noten aanraakt, moeten ze afkomstig zijn van bloemen die kunstmatig met eigen stuifmeel van den fetischpalm bestoven zijn geworden. Dan worden 13 noten aan een Mekka-pelgrim medegegeven, om ze de Kaaba, den grooten heiligen steen, te laten „kussen”, waardoor de djimats reeds tot echte „Hadji's” zijn bevorderd. Maar dit is nog niet voldoende. Omdat de in een land gegroeide godheden zich dikwijls sterker toonen dan de geïmporteerde, worden de noten na terugkomst uit Mekka nog volgens een streng geheim gehouden, heiligend hantoeistisch ritueel ingewijd. De op de deze manier vervaardigde djimats bezitten, zooals reeds veelvoudig gebleken is, demonische, magisch-mystische, sprookjes-achtige tooverkrachten, van welke het raadsel wel door geen wetenschap ooit zal zijn op te lossen.

De op Nijkerk aanwezige fetischpalm is zeer waarschijnlijk het eenige exemplaar in het geheele Oosten, zoodat wij in de djimat-„schepping” een monopolie bezitten, waartegen geen concurrentie kan optornen

E. FICKENDEY.

RHINOCEROS SONDAICUS IN WEST-JAVA

Zooals de lezers al wel in de dagbladen gelezen zullen hebben, werd den 31en Januari j. l. een fraaie mannelijke b a d a k (*Rhinoceros sondaicus*) aan de Zuidkust van het Regentschap Tasikmalaja t. b. v. het Zoologisch Museum neergelegd. Het lijkt mij niet ondienstig den lezers van De Tropische Natuur eenige bijzonderheden omtrent deze laatste aanwinst van het Museum mede te deelen, waarbij ik mij echter, op verzoek der Redactie, uitermate beperken zal.

In de eerste plaats dan, wil ik even mededeelen, waarom dit exemplaar, dat immers behoort tot een reeds zeldzame en met snelle uitroeiing bedreigde diersoort, gedood werd. In de bijkans ondoordringbare bosschen aan de Zuidkust van het district Karangnoenggal leefden tot 1918 nog twee badaks; in dat jaar echter werd een dezer exemplaren op illegitieme wijze neergelegd. Sedert mijn komst in deze streken (Maart 1929) heb ik toen „das Leben und Herumtreiben” van het overgebleven exemplaar nauwkeurig nagegaan en doen nagaan, waarbij mij bleek, dat het volkomen uitgesloten geacht moest worden, dat het dier ooit nog met soortgenooten in aanraking zou kunnen komen. Voor het voortbestaan der soort was dit exemplaar dus absoluut waardeloos, terwijl groote kans bestond, dat het te avond of te morgen door stroopershand zou vallen dan wel zijn natuurlijke dood zou sterven; in beide gevallen zou het echter voor de wetenschap verloren zijn gegaan. Toen ik derhalve verleden jaar den Directeur van het Zoologisch Museum met een en ander in kennis stelde, was deze direct bereid om maatregelen te treffen ten einde dit kostbare object voor het Museum in handen te krijgen, weshalve een besluit werd geslagen, waarbij aan den heer P. F. FRANCK, taxidermist van het Museum, machtiging werd verleend om met twee andere heeren te trachten den badak buit te maken.

Nadat uitstekende speurders de dagelijksche gangen van het dier gedurende eenigen tijd hadden vastgesteld, werd de eerste poging gewaagd in September van